HÄMEEN
YMPÄRISTÖKESKUS

EVO/46A/2007
16.8.2007 HAM-2007-J-42-51

YM
Yli-insinööri Antti Irjala

Viite: YM:n kirje YM12/052/2006

LAUSUNTO TYÖOHJELMASTA ILMASTOMUUTOKSEEN SOPEUTUMINEN YMPÄRISTÖHALLINNONALALLA

Kestävän kehityksen edistäminen

Ilmastonmuutos on huomattava haaste kestävälle kehitykselle. Kansallisen sopeutumisstrategian laadinta on osa kestävän kehityksen puolesta tehtävää työtä. Toimialakohtainen tarkastelu luo edellytyksiä sisäistää ilmastomuutokseen sopeutuminen osaksi toimialojen kehittämistä Kansallisen sopeutumisstrategian mukaan. Koska ilmastosysteemi reagoi suhteellisen hitaasti sekä päästöihin ja niiden rajoittamiseen, voidaan ilmastomuutoksen voimakkuuteen vaikuttaa vain pitkäjänteisellä ja kaikkia toimijoita koskettavalla toiminnalla. Hallinnon jakautuminen sektoreihin on uhka strategian toteutumiselle, jollei hallinnonalojen kesken tehdä hyvää yhteistyötä myös aluetasolla. Hämeen ympäristökeskus tarkistaa alueensa ympäristöstrategiaa sidosryhmiensä kanssa ilmastomuutos huomioiden, mutta strategian toteuttaminen vaatii edistämisresursseja niin alueelliselta ympäristökeskukselta kuin muilta alueellisilta toimijoilta. Hämeen ympäristökeskus edellyttää, että vaikuttavia ja mahdollisia ilmastonmuutoksen hillintätoimia käynnistetään sopeutumistoimien rinnalla. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tarvittaisiin myös työohjelma. Ympäristöhallinnon lausunnolla oleva työohjelma keskittyy sopeutumistoimissa hyvinkin tarkkaan joihinkin ilmiöihin, joita alueellisissa ympäristökeskuksissa hoidetaan jo nyt ilmastomuutoksen vaikutuksia huomioiden. Sikäli työohjelma ei tuo alueellisten ympäristökeskusten kehittämiseen uusia avauksia. Työohjelman aluehallintoa koskevat tehtäviä pitää vielä selkeyttää. Kestävän kehityksen edistämistä pitäisi kaiken kaikkiaan terävöittää työohjelmassa varmistamalla myös siihen resursseja.

Ajoitus, tavoitteet ja resurssit

Kansallinen sopeutumisstrategia tähtää vuoteen 2080 ja työohjelma 2006-2015, mutta tehtävät eivät sisällä ajoituksia. Ajoitus on tärkeä osa työohjelmaa, sillä se on myös resurssikysymys. Työohjelmalla pitäisi olla selkeämmät tavoitteet mihin asti ympäristöhallinto sitoutuu sopeutumiseen suhteessa hil-

● Birger Jaarlin katu 13 · PL 131, 13101 Hämeenlinna · Puh. 020 490 103 · Faksi 020 490 3820 · kirjaamo.ham@ymparisto.fi · www.ymparisto.fi/ham
● Birger Jaarlin katu 13 · PB 131, FI-13101 Tavastehus, Finland · Tfn +358 20 49 01 03 · Fax +358 20 490 38 20 · kirjaamo.ham@ymparisto.fi · www.miljo.fi/ham
● Kauppakatu 11 C · PL 29, 15141 Lahti · Puh. 020 490 103 · Faksi 020 490 3950 · kirjaamo.ham@ymparisto.fi · www.ymparisto.fi/ham
● Kauppakatu 11 C · PB 29, FI-15141 Lahtis, Finland · Tfn +358 20 49 01 03 · Fax +358 20 490 39 50 · kirjaamo.ham@ymparisto.fi · www.miljo.fi/ham

lintään. Tutkimukset ja niiden perusteella tehtävät arvioinnit ja tavoitteiden tarkistamiset pitäisi ajoittaa. Myös työnjakoa keskushallinnon ja alueellisten ympäristökeskusten välillä on vielä selkeytettävä työohjelmassa, koska tällä on merkitystä alueellisten ympäristökeskusten resurssitarpeeseen.

Työohjelman pitäisi sisältää enemmän hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen liittyviä toimia. Työohjelmassa mainitaan energia asioiden kuuluvan ympäristöhallinnon työohjelmaan. Tämän pitäisi näkyä selvemmin energiatehokkuuden korostumisena teollisuuden lisäksi niin alueiden käytössä, rakentamisessa, liikenteeseen vaikuttamisessa kuin myös muussa toiminnassa mukaan lukien. virkistyksessä. Energiatehokkuus tulisi myös nykyistä voimakkaammin sisällyttää ympäristölupa- ja valvonta-asioissa sovellettavaan parhaan käytettävissä olevan tekniikan periaatteeseen eri toimialoilla.

Lausunnolla olevassa työohjelmassa keskeisellä sijalla on tulvariskien hallinta, mikä on tärkeää, mutta ei yksistään riittävä toimi. Työohjelmassa tulvariskiin vaikuttavien vedenkierron muiden vaiheiden kuten imeytymisen ja haihdunnan parempi huomioiminen kaavoituksessa ja alueiden käytössä pienentäisi tulvariskiä.

Ilmastomuutoksen sopeutumista koskeva tutkimus

Tutkimuksesta tiedetään, että maaperän ja ilmastomuutoksen välinen yhteys on keskeinen. Siksi voisi olla hyödyllistä tutkia ja selvittää myös koko ekosysteemin haavoittuvinta ja herkintä kohtaa, joka vaikuttaa vahvoihin lajeihin mainittujen tutkimusten ja seurantojen lisäksi.

Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen

Luonnonsuojeluasioissa työohjelma tukeutuu vahvasti Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaan 2006-2016 sekä luonnonsuojelun tuottavuushankkeen esille nostamiin tarpeisiin. Näin ollen Ilmaston muutokseen sopeutumisen työohjelma ei varsinaisesti tuo uutta luonnonsuojelun toimialalle.

Koska luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on keino sopeutua ilmastonmuutokseen, vasta kattava biodiversiteetin seurantajärjestelmä ja riittävä tutkimustieto mahdollistavat uusien konkreettisten toimien määrittämisen ilmastonmuutokseen varautumisessa. Työohjelmassa esitetyt olemassa olevat ja suunnitellut hankkeet ja toimet ovat oikeansuuntaisia. Seurantojen ja vaikuttavuuden arviointien avulla saadaan lisää tietoa päätöksen teon pohjaksi.

Työohjelmassa ympäristökeskukselle esitetyt toimet ovat valtaosaltaan samoja tehtäviä, jotka sille kuuluvat jo tulostavoitteiden ja monimuotoisuuden suojelun strategian kautta. Yksityismaiden suojelualueiden tilan ja hoidon vaikuttavuuden arviointi sekä suojelualueiden tietojärjestelmien tietosisällön ylläpito tulevat lisäämään työmäärää.

Alueiden käyttö ja yhdyskunnat

Alueidenkäyttö ja yhdyskunnat -osion (kappale 3.3) taustatietona on monipuolisesti kuvattu ilmastonmuutoksesta johtuvia ilmiöitä niihin sopeutumisen ja varautumisen näkökulmasta. Konkreettisissa reunaehdoissa sekä sopeutumisessa ja varautumisessa eri kaavatasoilla on painotettu voimakkaasti tulvariskin hallintaa. Yhdyskuntarakenteen merkitys jää työohjelmassa liian vähälle huomiolle. Liikenteen kasvun ja energian käytön hillitsemisen näkökulmasta maankäytön suunnittelun rooli toimintojen sijoittumisessa ja mitoituksessa, joukkoliikenteen toimivuudessa, tie/katuverkoston laajuudessa ja koko liikennejärjestelmäsuunnittelussa on ohjelmassa esitettyä merkittävämpi.

Rakennusten energiankulutukseen vaikuttavat teknisten ratkaisujen ohella merkittävästi myös asutuksen tiiveys/väljyys, rakennuspaikan pienilmasto, maaperä ja muut maaston paikalliset olosuhteet. Työohjelmassa näitä kysymyksiä käsitellään kohdassa Rakennukset ja rakentaminen (kappale 3.4). Rakentamisen sijoittumisen merkitys tulisi tuoda työohjelmassa painokkaammin esille myös kaavoituksessa huomioon otettavana asiana.

Hämeen ympäristökeskus on ottanut vuoden 2007 kuntien kanssa käydyissä kehittämiskeskusteluissa ja kaavaneuvotteluissa esille mm. ilmastonmuutokseen liittyviä suunnittelu- ja rakentamiskysymyksiä. Ranta-alueiden poikkeamisluvissa on vuodesta 2007 alkaen edellytetty alimpien rakennuskorkeuksien noudattamista. Maankäytön ja rakentamisen alueellisen neuvottelupäivän ohjelmassa syksyllä 2007 ovat esillä mm. ilmastonmuutos ja maankäytön suunnittelu. Alueellisille ympäristökeskuksille ajateltuihin toimenpiteisiin sopii työohjelmassa esitettyjen kehittämiskeskusteluiden ja kaavaneuvotteluiden lisäksi luontevasti myös koulutustilaisuuksien järjestäminen sekä rantarakentamisen ohjaus. Alueidenkäytön ohjauksen ja valvonnan osalta työohjelmassa mainitut ympäristökeskuksen tehtävät ovat pääsääntöisesti hoidettavissa nykyisillä resursseilla sisältyen kaavoituksen yleisiin ohjaustehtäviin. Edellytyksenä on, että kaavoitusta ohjaavalla henkilöstöllä on riittävä ja käytäntöön sovellettavissa oleva tieto maankäytön ja rakentamisen keinoista ilmastonmuutoksen hillinnässä ja muutokseen sopeutumisessa. Koulutusmäärärahojen tulee olla riittävät ja yhteistyön muiden koulutusta järjestävien tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa sujuvaa. Kuntakaavoitusta koskevien uusien selvitysten laatimista on ohjeistettava mm. malliselvitysten avulla.

Ympäristöriskit

Raporttiluonnoksesta puuttuu suora maininta säännöstely- ja muista vesistörakenteista. Virtaamat vesistöissä tulevat kasvamaan ja siten myös vesistörakenteiden mitoitustulvat kasvavat. Tämä tulee ottaa huomioon uusia rakenteita suunniteltaessa, mutta myös arvioitaessa nykyisten vesistörakenteiden soveltuvuutta tulevassa tilanteessa. On mahdollista, että nykyisiä rakenteita on tarkastelun seurauksesta muutettava. Tarkasteltavia asioita ovat ainakin tulvaaukkojen riittävyys ja rakenteiden stabiliteetti.

Ympäristövaikutusten arviointi

Ilmastomuutoksen hillintään liittyvät haasteelliset toimet rajautuvat lähinnä lainsäädännön kehittämiseen. YVA- ja SOVA-lakia on syytä täydentää, vaikka em. lait sisältävät jo nykyisellään hyvät elementit arvioida hanketta suh-

teessa ilmastomuutokseen. Olisi etsittävä keinoja miten suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ilmastomuutoksen hillinnän kannalta parhaan toteutusvaihtoehdon etsittämistä edistetään. YVA-arviointiselostuksessa pitäisi esittää selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutuksista ilmastonmuutokseen ja ehdotus toimiksi, joilla sitä hillitään.

Johtaja Harri Kallio

Erikoissuunnittelija Mirja Lumiaho-Suomi